

Sügis tõi öökülmad ja lindude rände

Autor

Ain Kallis

Tänavuse suve viimased tunnid olid üpris kuumad, ilm püstitas mitmel pool soojarekordeid. 23. septembri kõrgeim näitaja on nüüd Tartus 23,6°, Valgas koguni 24,4°. Nagu sügis algas, kärgatas paljudes paikades kõu ning sadas piksevihma. Sisse tuli külm õhumass.

Urvaste vanasõna ütleb, et kui pööripäeval vihma sajab, võib oodata sooja talve. Sademeid palju just ei tulnud, seega peaks talv tulema keskmine.

Palju palavam oli pööripäev Saudi Araabias (43,6°) ja Arizona osariigis (43°), kõige märjem aga muidu kuivas Tunises, kus kahe tunniga tuli maha 96 mm vett. Veel hullem oli olukord Toscana maakonnas Itaalias - ööpäevaga valas alla pool meie aastasest sajuhulgast, 257 mm!

Lõunapoolkeral tervitati samal ajal kevade saabumist. Eriti muidugi lõunanabal: algas ju kauaoodatud pool aastat kestev polaarpäev. Päevitamiseks pole too koht muidugi just parim: pea kohal tohutu osooniauk ning õhus 62 kuni 71 külmakraadi.

Meri kui boiler

Kui kevadel toimis jääs Läänemeri külmatermosena, siis sügisel said saarlased-hiidlased nautida veidi soojemat ilma kui idapoolsed kaasmaalased.

Meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis kuust kokkuvõtteid tehes selgus, et riigi keskmine õhutemperatuur oli tavalisest kraadi võrra kõrgem ehk 11,8°, vihma mõõdeti aga üle kahe korra vähem - 32 mm.

Ristnas arvatati kuu keskmiseks 13,2°, märksa jahedam oli Kuusikul, kus sadas ka kõige rohkem (47 mm). Tartus tulnud vihmakogus jagas aga 14 millimeetriga kogu pika vaatlusperioodi pingereas 3.-5. kohta (kõige kuivem sügiskuu oli Tartumaal 1949. aastal - vihma vaid 9 mm!).

Sisemaal said taimed tunda ka esimesi öökülmasid: kolmanda kuupäeva uueks külmarekordiks mõõdeti Tartus, täpsemalt Tõraveres õhus 0,0°, maapinna kohal 2 cm kõrgusel, kus kõige jahedam, aga -3,1° (Türil isegi -6°!).

Tallinna ja Pärnu külmarekordid on nüüdsest vastavalt 0,1 ja 2,5 kraadi. Varaseim sügisene öökülm on Jõgeva agrometeoroloogide andmeil olnud 17. augustil 1999. a, mil Jõgeva- ja Järvamaal olevat paiguti mõõdetud õhus -0,1°.

Valimisilm oli sobilik

14. septembri hommikul vaatasid asjaomased instantsid murega taevasse: milline tuleb ilm. Kui see on liiga ilus, sõidetakse seenele, kui kole vihmane, istutakse toas. Tuli paras ilm referendumiks - hääle ära andnuid oli üle ootuste palju.

Teine põnev päev oli mihkclipäev. Kui sel päeval on puud veel lehes, siis on ka aprillis lehed puus. Kurvem näitaja on seekord vanarahva demograafiline tähelepanek: kui pihlakamarju on vähe, saab ka vähe tüdrukuid mehele.

Septembri alguses olid Marsi vaatlemise tingimused head - oli ju too planeet Maale erakordselt lähedal.

Mõningast segadust külvasid meie telekanalid: üks teatas, et «astroloogiahuvilised saavad nüüd edukalt Marssi jälgida», teine teavitas, et «parim aeg on seda teha enne päikeseloojangut».

Helistati isegi Tõraverre, et küsida, kas ka astronoomiahuvilised võivad Punast Planeeti vaadelda, astroloogidel peaks piisama teadmisestki, et Marss on paha taevakeha!

80 aastat tagasi kirjutas meteoroloog August Tõllassepp: «Vanal ajal arvati, et planeetide järele on võimalik inimeste saatust ette aimata. Ühes asjus on neil kahtlemata õigus. Planeedid jutustavad maakera minevikust ja ennustavad ta tulevikku. Kauges tulevikus saab Maa samasuguseks, nagu Mars praegu on, mis liigub nagu jõuetu vanake määratud teed kadumisele.»

Aastate eest

1903. aasta sügiskuu Tartus oli samasugune kui tänavu: keskmine temperatuur 12°, vihma 14 mm. Postimehele teatati:

Pärnust. Mitu päeva mässas siinpool hirmus torm ja sajab vihma. Põllud on vett täis, vilja kokkupanemine vilets.

Tartust. Viimase tormi ajal on Soome lahes rohkesti laevaõnnetusi olnud. Nagu Tallinna lehed teatavad, on 8 kaubalaeva tormi ohvriks langenud.

Viljandist. Talve kipub vägisi kätte tulema. Inimesed kisuvad juba talvehilbud selga.

Tartust. Vanapoolset tüdrukut, kes keeta oskab, tarvitatakse ärareisimiseks Tallinna.

1953. aasta september oli Tartus normikohane (10,5°), vihma tuli aga palju - 115 mm.

Vaatamata vesistele tingimustele ei kurdetud lehtedes töötulemuste üle.

Raamatu-uudis

26. septembril nägi päikesevalgust mahukas ja värvikas «Eesti kiirguskliima teatmik», väljaandjaks keskkonnaministeerium ja EMHI.

Teatmik on kokkuvõtte Eesti meteoroloogide viimase poole sajandi päikesekiirguse mõõtmistest.

Esitatu aitab mõista neid muutusi, mis on viimaste aastakümnete jooksul ilmastikutingimustes ilmnenu.